

A BÉCSI KLASSZICIZMUS

A XVIII. század közepén egy új szellemi mozgalom bontakozott ki Európában. Az ipar, a kereskedelem és a tudományok fejlődése egy új eszmei áramlatnak az előkészítői. Az új filozófia, a **felvilágosodás** Franciaországból indult ki, s az emberi értelem, a világosság eszméjét hirdette. Alapgondolata a **racionalizmus**, a **szellem szabadsága**, s ez a nagyszerű mozgalom a század második felének az európai kultúráját is meghatározta. Ez a korszak hozta meg a zenei életben a művész és munkaadó hűbér viszonyának a végleges megszűnését. (Haydn még több, mint 30 évig élt és dolgozott az Esterházy-hercegek szolgálatában; Mozart 25 éves korában szakított ezzel, Beethoven azonban egy percre sem volt hajlandó művészetével senkit szolgálni, s ő a saját zenéjéből élő szabad művész első képviselője.) A felvilágosodás eszméje tehát hatott a zenei életre, s kialakult egy új stílus, a klasszikus stílus.

A zenében a körülbelül **1750-1820-ig terjedő időszakot nevezik klasszikus kornak**. Ebben az időben a Bécsben élő zeneszerzők, főleg **Haydn, Mozart, Beethoven** zenéjének

legfontosabb jellemzője volt:

-a tartalom és a forma egysége hiánytalanul megvalósult

-a szerző forró szívvel és hideg ésszel alkot

-a szimmetria elve uralkodik

-a hangzás levegősebb könnyedebb

-az ismétlés és a visszatérés fontos formaalkotó elem

Ez a törekvés az *antik kultúrára emlékeztet*, ezért nevezték ezt az időszakot *klasszikus kornak*. A klasszikus szó latin eredetű (classis = osztály). A római adózási rendszerben az első adózási osztályhoz tartozókat jelölte. („Első osztályba tartozó.”) Később Európa kultúrájában ezt a szót a művészetek körében több értelemben is használták. A XVIII. században például a görög-római elsőrendű, maradandó művészi értékeket jelölték ezzel a névvel. Gyakran klasszikus zenének is nevezik a komolyzenét, de amennyiben egy szórakoztató zenei alkotás példászerű, mintászerű, akkor erre is alkalmazható ez a megjelölés. Ilyen értelemben tehát *bármilyen korszak, bármilyen stílus összegező, letisztult művészetét nevezhetjük klasszikusnak*.

A művészet érzékenyen reagált erre és együtt haladt ezzel az igénnyel. Egyre többen tanulmányozták az ókor kultúráját, ásatásokat indítottak, hogy a leletek alapján pontosan megismerhessék az akkori életet, művészetet.

A klasszicizmus gyökerei visszanyúlnak a barokk zene utolsó évtizedeihez: ekkor az ún. **gáláns stílus**, a **rokokó** divatja kezdte kiszorítani a régimódinak, dagályosnak nevezett barokk komponálási módot. A rokokó finomkodó kifejezőmódját a józanabb polgári gondolkodásmód elvetette, idegennek érezte. A rokokó stílusra jellemző volt, **hogy finom dallamosságra, egyszerű harmóniákra törekedett**. Az egyszerűség felé fordult.

Telemann, Johann Christian Bach és Philipp Emanuel Bach művészete példa erre.

A Bécsi klasszicizmus másik előkészítője a **mannheimi zenekar, Johann Stamitz** vezetésével. / *a continuo kimarad, a fúvósok önállóvá válnak, zenekari crescendo-decrescendo, stb./*

A XVIII. század második felében Bécs társadalmi életében feltűnően mozgalmas zenei élet bontakozott ki. A császári ház tagjai szinte mind műkedvelő muzikusok voltak, az arisztokrácia nagy része pedig házi együtteseket tartott fenn, amelyek zártkörű hangversenyeken szólaltattak meg különböző zeneműveket. **Bécsben tehát pezsgő zenei élet uralkodott**, s a különböző színházi előadások (opera, balett, daljáték), ünnepélyek, álarcosbálok, tűzijátékok, kirándulások, nyári éjszakai szerenádok mind-mind megannyi alkalmai voltak a muzsikálásnak

A népi hangvétel egyre inkább otthonos lett az úri szalonokban. Megjelentek azok a mesterek - Haydn, Mozart, Beethoven -, akik a népi és műzenei hagyományokat klasszikus magaslaton ötvözik egybe.

A bécsi klasszicizmus tehát olyan stílus, amelyben a dallam a népdalokra emlékeztető tisztasággal és egyszerűséggel szólal meg, s az egész stílus dallamközpontúsága szemben áll a barokk polifóniával.

I. A bécsi klasszicizmus formai sajátosságai

A XVIII. század közepe táján bekövetkezett stílusváltás természetesen új műfajok születését is eredményezte (szonáta, szimfónia, versenymű, vonósnégyes). A klasszikus műfajok fejlődése azonban elválaszthatatlan a hangszeres zenei formák fejlődésétől. A bécsi klasszikus zeneszerzők művészetében a legkisebb ízektől a legnagyobb méretekig meghatározott, kikristályosodott formavilágot kapunk.

Periódus

A klasszikus formai gondolkodás alaptörvénye a párosság. Az ilyen (rendszerint 8 ütemes) egységet periódusnak hívjuk.

A periódus a klasszikus formálás legkisebb alapvető zenei egysége. Két tagból áll, ezek rendszerint egyenlő hosszúságúak, s a dallam és a harmónia szempontjából nyitás-zárás, kérdés-felelet viszonyban vannak egymással. A klasszikus periódus alaptípusa 8 ütemes: 4 ütem előtag + 4 ütem utótag = periódus. Ha V. fokon zár, fél záratról, ha I. fokon zár, egész záratról beszélünk.

Az egy periódusból álló formát egytagú zenei formának nevezzük.

Periódus

1.) Zenei mondat (kérdés)

2.) Zenei mondat (felelet)

Ha két különböző periódust társítunk, egyszerű kéttagú formát kapunk. Betűkkel jelezve: a kéttagú forma A és B részből áll.

A

B

A szonátaforma

A szonáta szónak e korban kettős jelentése volt:

- 1.) mint műfaj, egy vagy két hangszerre íródott 3 vagy 4 tételű ciklikus mű.
- 2.) mint forma, egy műfajon belül egyetlen tételnek a szerkezeti felépítése.

A szonáta elv uralkodó a klasszikus zenében, valamennyi hangszeres műfaj formai építkezésében megtalálható. A kétrészes szonátaforma a barokk kéttagúságból alakult ki.

A klasszikus szonátaforma egyik jellegzetessége a többtémájúság. A témák elnevezése:

I. téma = főtéma

II. téma = melléktéma

III. téma = zárótéma

A főtémát és a melléktémát többnyire átvezetés köti egymáshoz. A szonátaforma egy nagyméretű visszatérő szerkezet.

<u>Expozíció</u>			<u>Kidolgozási rész</u>	<u>Repríz (Visszatérés) coda</u>		
Főtéma alaphangnemben	Átvezetés	Melléktéma + zárótéma +1 hangnemben, vagy párhuzamos dúr-moll hangnemben	Tematikus munka. A témák variációi, szekvenciák, modulációk	Főtéma alaphangnemben	Átvezetés	Melléktéma + zárótéma alaphangnemben

Az expozícióban bemutatott témák a kidolgozási részben különböző hangnemekbe kerülhetnek. A témaanyag sokirányú földolgozása az ún. tematikus munka. A kidolgozási rész terjedelme és jelentősége különböző. Lehet néhány ütemnyi, de lehet az expozíciónál jóval hosszabb. A végén legtöbbször az alaphangnem V. fokát hangsúlyozó visszavezetés készíti elő a reprízt. A visszatérő A résznek van egy jellegzetes záradéka, zenei műszóval kódája, függeléke. Nem rendszeresen, de gyakran fejeződnek be kódával a legkülönbözőbb formában írt zenei alkotások.

Az itt megismert szerkesztési mód főként a szonáta és a szimfónia első tételében található.

A klasszikus szimfonikus zenekar

A mai értelemben vett szimfonikus zenekar összetétele a XVIII. sz. utolsó harmadában alakult ki véglegesen. Ez az együttes már árnyaltabb zenekari hangzással fejez ki érzelmeket, hangulatokat. A barokk korban még változékonyabb zenekar a klasszicizmus idején meglehetősen állandósult összeállítást nyert, s a következő hangszercsoportokból és hangszerekből állt:

<i>Hangszercsoportok</i>	<i>benne szereplő hangszerek</i>
1. Vonások	1. hegedű, 2. hegedű, brácsa, cselló, nagybőgő
2. Fafúvósok	fuvola, oboa, fagott, klarinét, pikoló, angolkürt
3. Rézfúvósok	trombita, kürt, harsona, tuba
4. Ütősök	üstdob, xilofon, triangulum (fémháromszög), nagydob, kisdob, pergődob, réztányér, tamburin, gong, stb

II. A bécsi klasszicizmus műfajai

Hangszeres műfajok

A XVIII. sz. közepén megindul a hangszeres zenében egy egységesítő folyamat, mely az összes műfajt a tételek száma szerint csoportosítja, s 2 alaptípusba sorolja:

III tételes felépítés:	I	szonáta forma	gyors
	II.	dalforma v. triós forma	lassú
	III.	rondó	gyors
IV tételes felépítés:	I.	szonátaforma	gyors
	II.	dalforma - variáció	lassú
	III.	triós forma	menüett
	IV.	rondó v. szonátaforma	gyors

A műfajok közti különbséget a megszólaltató együttes összetétele határozta meg. Ha a 3 vagy 4 tételes művet 1 vagy 2 hangszer szólaltatta meg, szonátának nevezték. Ha zenekar, szimfóniának. Ha a zenekar mellett megszólalt egy szólóhangszer is, akkor ez a műfaj a versenymű vagy concerto, amely kivétel nélkül 3 tételes.

A kamaraegyüttesek szonátái a hangszerek számáról kapták a nevüket: trió, kvartett, kvintett stb.

A szonáta

Neve az olasz „sonare” = **hangszeren játszani** igéből származik. A XVI. sz. második felétől kezdve az addig csak énekelt „canzone”-kat (világi dalok) hangszeren is megszólaltatták. Az új műfaj neve: „canson da sonar”, rövidítve szonáta lett.

A klasszikus kor előtt szonátának neveztek minden olyan egy vagy több tételes zenedarabot, amelyet nem énekelve, hanem hangszeren szólaltattak meg.

A szonáta tehát egy vagy két hangszerre íródott több tételes mű.

A szimfónia

Az elnevezés eredete: sünfoné (görög szó) = **együtthangzást jelent**, tehát több hangszer együtthangzását. **A szimfónia nem egyéb, mint zenekarra írt szonáta.** A XVIII. sz. közepéig egy tételes zenekari bevezető zenét jelentett.

A klasszikus szimfónia közvetlen előde *a nápolyi opera nyitánya, a sinfonia*. Ez a nyitánytípus 3 részes: gyors, lassú, gyors./Scarlatti/ Kialakulásához hozzájárult a hangszerelés megváltozása, gazdagodása. *A fúvós és vonós hangszín szétválasztása, valamint az a tény, hogy a csembaló kiszorult a zenekarból, egy világosabb, tisztább, könnyedebb hangzást eredményezett.*

A klasszikus szimfónia tehát 4 tételes zenekarra írott mű, melynek első tétele legtöbbször gyors és szonátaformát mutat, második tétele lassú (olykor variációs formájú), harmadik tétele menüett vagy seherzo (ABA triós forma), negyedik tétele gyors, s legtöbbször ismét szonátaformájú.

A 4 tételes klasszikus szimfónia első nagy mestere Haydn. Szimfóniáinak száma 104, Mozart 47, Beethoven 9 szimfóniát írt.

A klasszikus kamarazene műfajai:

A klasszikus stílus legfontosabb kamarazenei műfaja. A **kamara szó jelentése: szoba.** A kamarazene olyan muzsika, amely nem terembe, hanem szobába való. A kamaraegyüttesekben csak *néhány hangszer* vagy énekes muzsikál együtt és többnyire úgy, hogy mindegyik külön szólamot játszik.

vonóstrió: (3 vonós hangszer játszik együtt, általában 2 hegedű és cselló.)

vonósnégyes: (kvartett) **négy vonós hangszerekből álló együttes. Két hegedű, egy mélyhegedű (brácsa) és egy gordonka (cselló). A vonósnégyes 4 tételes kompozíció, a műfaj megteremtője Joseph Haydn. Zeneszerzői munkásságának ez lett a legjelentősebb darabja.**

kvintett: (vonósnégyes + 1 hangszer, mely lehet zongora, kürt, fuvola, klarinét stb.)
Az ilyen együttesekben mindig a vendéghangszer a névadó. pl.:
vonósnégyes + zongora = zongoraötös

*szextett
septett
oktett*

nnak hat, hét, nyolc hangszerre írt kamaraművek is, ezek azonban nem olyan gyakoriak, s főként vonós és fúvós hangszerekből tevődnek össze.

A versenymű

Általában 3 tételes:

- I. tétel: minden más hangszeres műfajhoz hasonlóan szonáta formát ölt, gyors**
- II. tétel: lassú**
- III. tétel: leggyakrabban rondó.**

A zenekar fokozatosan a szólóhangszer egyenrangú partnerévé nő fel, s a kettő rugalmas, sokszor szinte kamarazenei viszonyban áll egymással.

A klasszikus opera

Míg a barokk korszak operatípusa az opera seria (komoly opera) volt, a bécsi klasszicizmus idején az **opera buffa (vígopera) vált jellemzővé**. Ehhez illett leginkább a klasszikus zenei nyelv mozgékonyága, elevenisége.

A barokk (recitativo és ária) egyoldalúságát felváltotta a komikus opera pezsgése: **az áriák mellett duettek, s még nagyobb együttesek (tercett, kvartett, kvintett) tették változatossá a zenei anyagot.**

Átütő siker volt Pergolesi: Úrhatnám szolgáló című műve. A német opera legnagyobb alakja Gluck volt. /1714-1787/ Bécsben udvari karnagy. Műve: Orfeo és Euridice, A műfaj legkiemelkedőbb mestere Mozart volt.

JOSEPH HAYDN

1732-ben született Rohrauban. Apja bognár mester, édesanyja szakácsnő volt. 17 testvére született. Apja zeneértő ember, így hamar felismerte fia zenei tehetségét. Hainburg városába kerül az iskolamesterhez, ahol énekelni, hegedülni és zongorázni tanul. Itt talál rá a *bécsi István templom karnagya toborzó körútján*, és felveszi a kórus tagjai közé. A szép szoprán hangú fiú szólista lesz. Mária Terézia külön pénzjutalomban is részesítette. Mikor hangja mutálni kezd /17 évesen/ *kiteszik a kórusból*. Kottamásolással, alkalmi táncmuzsikálással, tanítással tartotta fenn magát.

1759-ben Moržin gróf meghívta udvari zenekarának élére a csehországi *Lukavecke*. Itt írta első szimfóniáit. **1761-ben lépett az Esterházy hercegek szolgálatába.** Működését másodkarmesterként kezdte **Kismartonban /ma Eisenstadt/**. Öt év után lett a zenekar vezetője. Igazi **feudális szolgálat** volt ez, olyan zenét kellett írnia, amelyet őfőméltósága kívánt. Szerzeményeinek tulajdonosa is ura volt. **Pompakedvelő Esterházy Miklós** lelkes művészbarát volt. Maga is játszott a csellóhoz hasonló *barytonon*. *Haydn 175 darabot* írt erre a hangszerre.

Miklós herceg a **versailles-i palota mintájára új rezidenciát építtetett, /Eszterháza, ma Fertőd/** melyhez *operaház, bábszínház és muzsikaház* is tartozott. Itt Haydn meglehetősen elszigetelten élt. Cserébe viszont kísérletezhetett egy zenekar élén. **A szimfónia és a vonósnégyes klasszikus megformálása ennek az elzárt műhelymunkának az eredménye. Itt alakította ki a szonátaforma belső szerkezetét is.** Kora reggeltől késő éjszakáig dolgozott: komponált, betanított, vezényelt. A gyakorlatban nem volt olyan szigorú élete, mint ahogy ezt a szerződése kimondta. Miklós herceg becsülte, és büszke volt Európán átívelő hírnevére. A 60-as évek végén melódia és harmóniavilága egyre inkább nyugtalanságot, feldúlt érzelmeket fejez ki. Ez az irodalomban jól ismert **Sturm und Drang korszak**.

E romantikus periódusában sok moll hangnemű darabot írt. / **La Passione, Gyász és Búcsú szimfóniák/**

Szimfonikus zenéjében arra törekedett, hogy *egyetemes, mindenféle hallgatóságra nagy hatást gyakorló nyelvezetet alakítson ki. Melodikájában sokszor törekedett zenei képszerűsége, stilizált hangutánzásra. /Béka és Pacsirta kvartettek, Medve és Tyúk szimfónia/*

1790-ben Miklós meghalt. Utóda feloszlatta a zenekart, és Haydnnak tisztes évjáradékot adott. Így a zeneszerző Bécsbe költözhetett. Nemsokára a hírneves hegedűművész, **Solomon**, meghívására **angliai utazásra** indult. Itt rengeteget koncertezett, és a másfél évig tartó vendégszereplés-sorozat meghozta számára a világhírt. Az **oxfordi egyetem díszdoktorává avatta**. 1794-ben újra egy másfélévet töltött Angliában. Ekkor születtek meg utolsó szimfóniái./ **12 Londoni szimfónia: Katona, Üstdobpergés, Óra, Londoni szimfóniák/**

Ekkor **ismerte meg Händel oratóriumait**. Ezek hatására fordul ehhez a műfajhoz.

Hazaérkezése után **Teremtés** és **Évszakok** címmel ír két oratóriumot. 70 éves kora után már alig komponált. Megérhette műveinek olyan elismerését, amelyben kevés nagy zeneszerző részesülhetett.

Művei: 104 szimfónia, 76 vonósnégyes /Császár és Pacsirta/, 52 zongoraszonáta, 41 trió /hegedű, cselló, zongora/, 14 mise, 2 oratórium, 24 kevésbé értékes opera, dalok, szólókantáták.

Allegro molto J. HAYDN

Itt bá - nat el nem ér - het, A szív oly ví - gan éb - red, Mert
min - den éj - sza - kát Itt lá - gyan al - szom át. Itt
nincs, mi né - kem fáj - hat, Itt nincs, mi né - kem fáj - hat, Csak
az, mi bol - do - gít, Rá gond se szó - het fáty - lat, Mily
é - des él - ni így, Mily é - des él - ni így.

Andante

J. HAYDN

É - des lánykám, hall - gass rám, nyisd ki csendben aj - tód,
Szí - vem - nek nincs nyug - ta már, míg csak még nem hal - lod,
Ó - riz - zen bár száz la - kat még oly hí - ven té - ged,
Még - is min - den da - lo - mat el - kül - döm én né - ked.

WOLFGANG AMADEUS MOZART

1756-ban született Salzburgban. Apja, *Leopold Mozart* a salzburgi érsek udvari zeneszerzője volt, a hegedűpedagógia neves mestere. Valószínűleg ő a szerzője a híres *Gyermekszimfóniának*. Hét gyermeke közül csak **Maria Anna /Nannerl/** és Wolfgang maradt életben. Hamarosan felismerte gyermekeinek kivételes zenei képességét, és minden energiáját nevelésükre szentelte. Szigorával, gyakorlati érzékével, a kellően propagált nemzetközi karrier lehetőségét is megadta gyermekeinek. A kis Mozart 4 éves, amikor elkezdi hegedűn és zongorán tanulni, és 5 éves korában már megírja első műveit. **1762-ben az apa két gyermekével útra kel.** Münchenben és Bécsben, Máris Terézia udvarában, általános csodálatot és feltűnést keltenek. Újabb útjukon **Párizsba és Londonba** látogatnak el. Londonban **Johann Christian Bach** pártfogolja, tanítja. Stílusa rendkívüli hatást gyakorolt rá. Visszafelé még **Hollandiába** is betértek. A következő két év újra Bécsben telik el. Bemutatják *első operáját* 1768-ban. Hazatérésük után a hercegi érsek koncertmesterré nevezi ki.

1770-től 73-ig háromszor is Itáliába utazik. Életre szóló benyomások érik. *Megismerkedik a komoly és vígopera stílusával, a polifónia törvényeivel, a hangszerelés technikáival.* Milánó, Bologna, Nápoly, Róma. /Itt emlékezetből leírja Allegri kétkórusos 8 szólamú Miserere-jét./ Ekkor az ő műveiben is felfedezhető a borús hangvétel, a moll hangnemek sokasága. E romantikus korszaka nem tartott sokáig.

A turnék a gyermek Mozart számára a tanulást, a művészi kibontakozás kezdetét jelentik. Itt tökéletesedik zeneszerzői technikája, megismeri az Európában ekkor jellemző stílusokat. Visszatérve újra az érsek szolgálatába áll. Ez azonban kötöttséget és megaláztatást jelent számára. Egyre nehezebben viseli el *Hieronymus érsek* udvarának provinciális légkörét. Ekkor írja első fontosabb szimfóniáit, zongoraszonátáit, hegedűversenyeit. De nincs maradása, **Mannheimben hosszabb időt tölt el.** Megismerkedik a város stílus formáló zenekarával. Ezután Párizs az úti cél. Itt éri édesanyjának váratlan halála.

Hazaérkezése után a herceg udvari orgonistává nevezi ki. Ezekben az években írja *D-dúr divertimentóját*. Egy hosszabb utazása után az érsek méltatlanul bánat vele, ezért Mozart elbocsátását kérte. Erre a főúr főkonyhamesterével rúgatta ki **1781**-ben. A kilépés a főúri szolgálatból jelképesnek tekinthető. Mozart nem foglalkozott politikával, de szembenállása a szabadságra törekvő polgár ellenszegülése. Sok nélkülözéssel, betegséggel, végső soron élete megrövidülésével fizetett ezért a lépésért, de salzburgi szolgálat szűk korlátai között bizonyára nem teljesedett volna ki olyan hatalmasan művészete. Mozart *megkísérli, hogy mint szabadon alkotó zeneszerző, művei tiszteletdíjából, koncertezésből és tanításból éljen*. E hármas funkciójának nagyszerű eredménye **zongoraversenyeinek** ragyogó sorozata, melyeket maga mutatott be.

1782-ben házasságot köt **Constanza Weberrel**, és megírja a **Szöktetés a szerájból** című operáját. Életkörülményei kicsit javulnak. *II. József is rövid ideig pártfogásába veszi*. Nevezhetjük ezt a koncertek időszakának is. Volt olyan, hogy egy hónap alatt 20 koncertet adott. Ekkor fejlődött ki **Haydnnal való barátsága** is. **1785-ben fogott hozzá a Figaro házassága című operájához**. A francia **Beaumarchais** vígjátéka adta a mű alapját, szövegkönyvét **Lorenzo da Ponte** írta.

Ezután készül el **Don Giovanni** című operája, melynek librettóját ugyancsak da Ponte írta. A két felvonásos dalművet Mozart vígoperának nevezte, de oly mértékben jutnak benne érvényre a tragikus elemek, hogy inkább a **komoly és vígopera ötvözetének** tekinthető. Ekkor írja az Egy kis éji zene című szerenádját vonószekarra.

1787-től kezdve balsikerek, intrikák és mellőzések sújtják. Egészségi állapota is megrendül. Amilyen mértékben emelkedik, tökéletesedik művészete, oly mértékben süllyed társadalmi és anyagi megbecsülése. Ez évben hal meg édesapja, és ettől kezdve a halál gondolata állandóan foglalkoztatja. A hangversenyek, koncertek elmaradnak, súlyos adósságokba keveredik. Ekkor írja **utolsó nagy szimfóniáit is. /"Nagy" g-moll, C-dúr Jupiter/**

1790-ben mutatják be operáját **Cosi fan tutte** címmel, mely II. József utolsó megrendelése volt. Az opera sikere csak rövid ideig tartó öröm. Meghal II. József, s utóda II. Lipót már nem szívleli Mozartot.

Utolsó éve a lázas alkotó munka jegyében telik el. Régi barátja, **Schikaneder**, színháza számára, **Varázsfuvola** címmel, meseoperát rendel Mozartnál. Schikaneder írja a librettót, melybe szabadkőműves és osztrák népi elemek is vegyülnek. A két felvonásos **singspielben /daljáték/** az énekszámait prózai szöveg köti egymáshoz. *Ezzel megteremti a német nyelvű nemzeti operát.*

Utolsó hónapjaiban felkeresi egy magát felfedni nem akaró titokzatos megrendelő, aki halotti misét rendel nála. Betegsége alatt is megfeszített erővel dolgozott a művön, de befejezni nem tudta. **/Lacrymosa tétel írása közben halt meg./** Sokszor érzi úgy, hogy saját temetésére ír kísérő zenét. Vázlatai alapján tanítványa Süssmayr pótolta a hiányzó részeket. E **Requiem** a műfaj legjelentősebb alkotása.

A legnagyobb nyomorban hal meg. Pénz hiányában tömegsírba temetik.

Mozart a zenetörténet nagy alkotói közül a legsokoldalúbb. Minden hangszeres és vokális művében maradandót alkotott. Felfedezhető a részek és a teljes mű tökéletes aránya, a rendkívül gazdag dallamosság. Színpadi műveiben elsősorban a vígopera műfaját emeli klasszikus magaslatra. Átveszi az olasz opera buffa ábrázolásmódját és a német singspiel népiességét. Önálló jellemeket, karaktereket vehetünk észre. Újszerűen hús-vér embereket állít színpadra a barokk operák istenhősei helyett. Színpada nem állókép, hanem mozgalmas, változatos.

Művei: 41 szimfónia, divertimentók, szerenádok, zongoraversenyek /21/, hegedűversenyek, versenyművek még fuvolára, oboára, kürtre, stb., Egyházi művek: misék, Requiem, stb., Kamaraművek: vonósnégyesek, triók, kvintettek, stb. Operák: Szöktetés a szerájból, Figaro házassága, Don Giovanni, Così fan tutte, Varázsfuvola.

Mozart műveinek jegyzékét Ludwig von Köchel, zenetudós állította össze. Innen ered a Mozart művek számozása. /K. -Köchel, K.V. – Köchel jegyzék/

Figaro áriája

Allegretto

Hogy-ha tán gróf u - ram vá - gyik a tánc - ra,

Hogy-ha tán gróf u - ram vá - gyik a tánc - ra,

Szól - jon csak né - kem, én hú - zok egy dalt,

Szól - jon csak né - kem, én hú - zok egy dalt ám,

hú - zok egy dalt ám, hú - zok egy dalt!

Figaro áriája

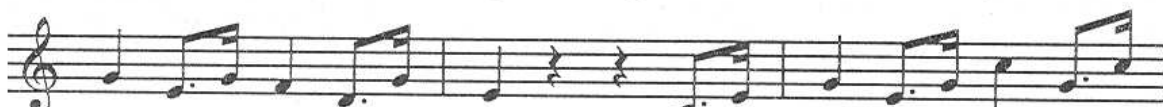
Vivace

8 Most pe - dig vége a szép i - dőknek, Nem csapod a szelet már a

8 nők - nek, Csó - kot lop - ni meg szí - ve - ket zúz - ni, Kis A

8 do - niszom nem fogsz te már, Csó - kot lop - ni meg szí - ve - ket

8 zúz - ni, kis A - do - ni - szom nem fogsz te már!

Ludwig van Beethoven

(1770. Bonn - 1827. Bécs)

Gyermekek és ifjúkora. Az első kompozíciók

Ludwig van Beethoven életművével **betetőzte a klasszikus kort, és egyben átmenetet teremtett a romantika korába.** Hangszeres muzsikája az abszolút zene klasszikus állomása és egyben a romantikus programzene előfutára volt.

Édesanyja

Bonnban született, egy ősi flandriai parasztsaládból származott. A zene szeretetét családi hagyományként örökölte: nagyapja énekes, kóruskarnagy, majd a bonni választófejedelem muzsikusa, később udvari karmestere. Édesapja ugyancsak énekes volt a választófejedelemnél, de gyenge jellemű ember, iszákosságával anyagi és erkölcsi romlásba vitte

családját. Anyja jómódú német polgári családból való, beteges, sokat szenvedő

Édesapja

asszony volt. Hét gyermekük közül Ludwig volt a legidősebb. Már 4 éves korában kitűnt zenei tehetsége. *Apja csodagyermeket akart belőle nevelni, erőszakkal.* A gyermek sokat szenvedett és sírt, egyetlen vigasza édesanyja volt. Tanára Christian Gottlob **Neefe**, a bonni zeneélet legkiválóbb egyénisége, udvari orgonista, majd zenekarvezető. Nemcsak gyakorlott

A szülői ház

muzsikus, és zeneszerző, de irodalmilag is művelt ember, eszményi pedagógus volt. 10 évesen lett Beethoven a tanítványa, megismertette vele kora legkiválóbb zenei alkotásait, s bevezette tanítványát a gyakorlati zeneéletbe is. Hamarosan segédorgonista, majd az udvari zenekar kinevezett tagja lett. Wegeler orvostanhallgató barátja révén megismerkedett

Waldstein gróffal, aki első főúri barátja és pártfogója Beethovennek. Új környezetében magasabb műveltségre törekedett, sokat olvasott, az egyetemen előadásokat hallgatott.

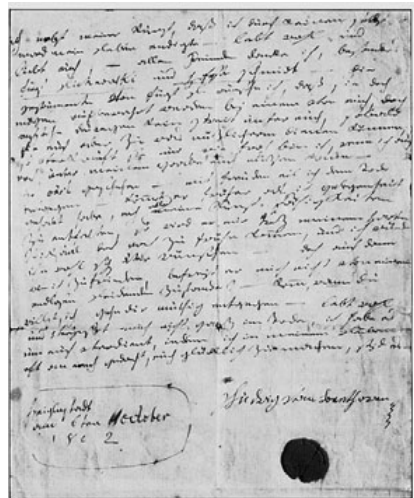
1787-ben Bécsbe ment, hogy zenei eszményképe, Mozart tanítványa lehessen, de édesanyja halálos betegsége miatt vissza kellett térnie Bonnba. Nehéz sors várt rá ezután. Édesapja az alkohol rabja lett, így a családfenntartás minden gondja, 2 öccse taníttatása Ludwigra nehezedett. *Haydn angliai útjára Bonnon keresztül utazott.* Az udvarban - ahol egyre több híve lett Beethovennek - bemutatták neki a fiatal és tehetséges muzsikust. Az idősebb mester meghallgatta egyik kantátáját, és további tanulmányokra bízta.

Haydn és Mozart művészetének folytatója

1792-ben újra Bécsbe ment, második bécsi útját Waldstein gróf barátsága tette lehetővé. Ajánlólevelével a város főúrai szívesen fogadták a fiatal zenészt. Ezt a barátságot és a köszönetet az ún. *Waldstein - szonátájában* örökítette meg. Mivel Mozart már ekkor nem élt, Haydn lett a tanára, de egyéniségük különböző volta miatt lassanként megszakadt a kapcsolatuk. Első bécsi esztendeiben azonban igen erősen érződött Haydn muzsikájának hatása.

Első nyilvános hangversenye 1795-ben volt, melyet még több koncert követett, különböző városokban lépett föl: Prága, Berlin, Pozsony, Buda, stb. Műveinek kiadásai egyre jövedelmezőbbek lettek, ő az első zeneszerző, aki meg tudott élni alkotásaiból, az első szabad művész, aki teljesen függetleníteni tudta magát az udvari szolgálattól. Tanításból és a műveiért kapott pénzből élt.

Lichnowsky (lihnovszki) herceggel kötött barátsága révén megismerkedett magyar főúri családokkal is, és így jutott el később Magyarországra. **A Brunsvik családhoz** érzelmi szálak fűzték. Barátja volt Ferencnek, neki ajánlotta a híres „**Apassionata**” (apasszionáta) szonátát. Szerette a bájos, szolid **Terézt**. A társadalmi osztálykülönbség miatt azonban nem gondolhatott házasságra. A hagyomány szerint Teréz ezért nem ment máshoz férjhez. Kisgyermekének nevelésének szentelte életét, ő volt az első magyarországi óvoda megalapítója. Beethoven saját jellemének alakulását komoly önismerettel figyelte. Egyik barátja emlékkönyvébe írta a következő sorokat: „Ha sokszor vad felgerjedések vádolják is művem, a szívem jó... . Jót cselekedni, ahol lehet - a szabadságot mindennél jobban szeretni - az igazságot soha, még a trón előtt sem megtagadni!” Érzelmi élete élményekben is bővelkedett: „örökké szerelmes, s többnyire igen nagy mértékben” - írja ezekről az évekről régi barátja, Wegeler. Egyszerre volt visszataszító és vonzó - írták róla. Szenvedélyes természetű, de

nemes, finom érzésű, művelt is ugyanakkor. Szerette a természetet. A 90-es évek vége felé, egy erdei séta alkalmával figyelte fel kezdődő fülbajára. (tanítványa egy pásztorfiú sípjára hívta fel a figyelmét, de ő nem hallotta a hangokat.)

Ez a csapás magányossá tette. Testvéreinek írt leveleiből tudjuk, hogy nagyon sokat szenvedett miatta.

1801-ben Bécsben volt az első szerzői estje, melyet még több követett. Mindez nagy anyagi és közönségsikert hozott a számára, a kritika azonban fanyar és epéskedő volt, s művészi sikerei sem tudták enyhíteni lelki gyötrelmeit, melyet egyre erősödő fülbaja okozott. 4 levél is tanúskodik a fájdalomról, leghíresebb ezek közül egy soha el nem küldött levélfogalmazvány, amelyet keletkezési helyéről

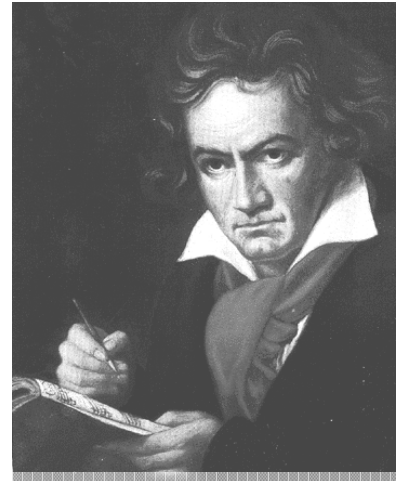
„**heiligenstadti végrendelet**”-nek nevez a zenetörténet. Ebben az egész emberiséghez fordulva foglalja össze szenvedéseit és nyomasztó érzéseit:

„Ó, ti emberek, akik engem mogorvának, bolondnak vagy embergyűlölőnek néztek, mennyire igazságtalanok vagytok hozzám! ...gondoljátok meg, hogy hat év óta szörnyű baj lett úrrá rajtam... Én, aki élénk, tüzes véralkattal születtem és fogékony voltam a társas élet szórakozásai iránt is, kénytelen voltam korán elkülönülni a többiektől és magányosan élni életemet...

Hogyan is vallhattam volna be épp annak az érzékemnek gyarlóságát, amelynek énbennem tökéletesebbnek kellene lennie, mint másokban, amely egykor valóban olyan tökéletes is volt, mint csak keveseké pályatársaim közül... Balsorsom kétszeresen fájdalmas, mert félreismernek miatta.

Így kell élnem, mint a száműzötteknek... Kevés híja volt, hogy nem magam vettem véget életemnek... Csak a művészet tartott vissza ettől egyedül. Így éreztem, lehetetlen itt hagynom e világot, mielőtt létrehoztam volna, amire hivatásom képesít ... Istenem, te belelátsz a szívembe, te ismeresz, te tudod, hogy emberszeretet és jóság lakozik bennem... Aki boldogtalan, vigasztalódjék azzal, hogy bennem osztályosára talál, társára, aki minden természeti akadály ellenére mégis minden tőle telhetőt megtett, hogy az igazi művészek és igaz emberek sorába emelkedjék...”

Eljutott tehát a kétségbeesés, a halál szakadékáig, de az élet szeretete erősebb volt benne. A végrendelettel egyidőben készülő művei már a diadalmas életerőt hirdették. Fülbaja sem rosszabbodott hamarosan. Még 20 évig dirigált, 12 évig zongorázott. Csak élete utolsó évtizedében öltött siketsége végzetes arányokat.

L. von Beethoven

A zeneszerző késői stílusa

A francia forradalmat követő, háborús, forradalmi hullámok megbolygatták a bécsi élet megszokott rendjét is. Beethoven sokat és szenvedélyesen politizált. Lelkesedett a köztársaságért, a szabadságért, a nemzeti függetlenségért. 1809-ben Jerome Bonaparte vesztfáliei király meghívta udvarába Kastelba karnagynak, magas fizetéssel Már-már elfogadta, de Bécs arisztokratái 4.000,-Ft évjáradékot ajánlanak fel neki, ha Bécsben marad. A kötelezvényt aláírta, azonban később egyre nehezebben, sokszor csak lassú és kínos pörösködés után kapta meg az ígért pénzüsségeket.

Beethoven egy csapásra Bécs életének középpontja, a nap hőse, a nemzet büszkesége lett. A bécsi kongresszus alkalmából ünnepi kantátát írt, császárok és királyok tapsoltak neki. Bécs városától díszoklevelet kapott, mindenütt dicsőség övezte, a kor festői, rajzolói zord homlokkal, fenségesen ábrázolják.

1811-ben találkozott Goethevel Teplitzben. (Erről híressé vált egy anekdota, „Fejedelmi séta” címmel, mely arról szól, hogy míg Goethe kitér a szembejövő hercegek elől, Beethoven összefont karral keresztülmegy soraikon és fogadja barátságos köszöntésüket.) Ezt a történetet a mai kritika késégbe vonta, tény azonban, hogy e két nagy ember egyénisége igen különbözött egymástól.

Az 1820-as évek felé betegsége egyre jobban erősödött, siketsége egyre bizalmatlanabbá tette környezetével szemben. Szinte évenként költözött új lakásba, cselédei, házvezetői csak rövid ideig bírták ki mellette. Elhanyagolt, nyomorúságos körülmények között élt és alkotott. Külseje is elvadult, egyszer gyanús viselkedése miatt a csendőrök be is csukták egy éjszakára. Mégis, rossz híre ellenére sokan keresték fel, mert Bécs nevezetességei közé tartozott. Kicsinyes, fukar, bogaras, elvadult különc, környezetének kínozója - ugyanakkor jó és melegszívű, ragaszkodó és hűséges. Ezekben a legzüllöttebb éveiben

szerette legjobban a vidám társaságot, a búfelejtő poharazást. Nyilvános szereplései véget értek.

1822-ben, a Fidelio felújítása idején már semmit sem hall, ami körülötte történik, a főpróba botrányba fulladt, s Beethovent ez nagyon megviselte.

1824-ben, a IX. szimfónia bemutatásán még ugyan részt vett az irányításban, de már annyira süket volt, hogy észre sem vette a tomboló közönség ünneplését.

1827. márc. 26-án, hosszas szenvedés után halt meg. A halálát okozó betegség - a mai megállapítás szerint - májzsugorodás lehetett, amelyet tüdőgyulladás súlyosbított. Temetése napján bezártak az iskolák, az üzletek. 20 000 ember kísérte utolsó útjára.

Zeneszerzői stílusának jellemző vonásai

Azt a stílust, amelyen Mozart és Haydn olyan magától értetődően kifejezte magát, *Beethoven már szűknek érzi*. Egyre több és több lehetőségét hallja meg a zenének, s akár *a megszokott határokon is átlép*, hogy kövesse fantáziáját. Zenéje bonyolultabbá is válik, mint másik két pályatársáé, de máskor meg a népies egyszerűséget, az azonnal világos zenei gondolatokat és jellegeket keresi.

Közvetlenebbül akarja ábrázolni az érzelmeket is: Ábrándozást, hősies elszántságot, ünnepélyességet. Megnövekszik nála a művek terjedelme, már-már szétfeszítve a zene kereteit. Szereti a motívumismételgetéseket, a váratlan hangnembváltásokat, a táncos vagy éneklő motívumok éles ellentéteit. Megnöveli a zenekart, szereti a vastagabb hangzásokat zongorán is, zenekaron is. Zenei stílusát a nagy méretek, nagy felületek, kontrasztok sűrű egymásba szövése jellemzi. Mindezzel Beethoven művészetete már átvezet a következő korszaknak, a romantikának a világába.

Beethoven művei

Hangszeres zenéje

Szonáták

Bennük az érzelmi végletek között élő fiatalember lelki hullámvásai nyilatkoznak meg.

Összesen **32 db zongoraszonátát** írt.

c-moll (Patetikus)

cisz-moll („Mondschein”=holdvilág, holdfény elnevezésű, s főleg csak az első tétel hangulatára jellemző.)

C-dúr (Waldstein szonáta)

Ajánlása Waldstein grófnak, az ifjúkori barátnak és mecénásnak szól. Erő, vitalitás, lüktetés jellemzi.

f-moll (Appassionata)

Ezt a szonátát is szenvedélyes hang jellemzi, tételei freskószerűek, csupa nagy felületből tevődnek össze.

Kamaraművek

Fúvós és vonós kamaramuzsikája művészi tehetségét bizonyítják. **17 vonósnégyese** közül igen jelentős helyet foglalnak el a „**Razumovszkij kvartettek**”, (3 db F-dúr, e-moll, C-dúr) melyeket új mecénásának, Razumovszkij gróf orosz nagykövetnek ajánlott. E művek a monumentális kamarazene megszületése. Csupa nagy arány, széles felületek, s emberfelettire méretezett feszültségek. A Razumovszkij kvartettekben orosz népdal melódiákat is feldolgoz. Említésre méltók még a „Béka” és a „Nap” kvartettek, valamint **zongorára, hegedűre és zongorára és csellóra írt zongoratriói:**

Versenyművek

- G-dúr zongoraverseny: lírai mű,
- Esz-dúr zongoraverseny: Beethoven legnagyobb szabású versenyműve
- D-dúr hegedűverseny: egyetlen hegedűversenye, édes dallamossága egyedülálló, s e nemes dolce hang révén lett a műfaj legszebb, és legnépszerűbb képviselője

Szimfóniák

„III. szimfónia”

Keletkezése Bonaparte Napóleon alakjával van kapcsolatban, a forradalmi tábornok ihleti.

Bámulja a „nagy ember”-t, de amikor Napóleon császárrá koronáztatja magát, kiábrándul. „Hát ez is csak közönséges ember, semmi más! Most majd mindenki másnak fölébe állítja magát és zsarnokká válik. „Eredetileg a partitúra címlapján is „Bonaparte” neve állott, később azonban a szimfónia címlapját összetépte, s a mű címét is megváltoztatta: „Eroica” = „Hősi szimfónia” egy nagy ember emlékére. Bemutatója 1804-ben, zártkörű előadáson volt, maga Beethoven vezényelte. Első nyilvános előadása 1805-ben.

- I. tétel: Klasszikus szonátaforma. Expozíció, Kidolgozás, Repríz, Koda, mely utóbbi a kidolgozással azonos intenzitású. Újfajta zene, erőszak, feszültség, száguldó iram jellemzik.
- II. tétel: Gyászinduló
- III.-IV. tétel: Vidámság, életöröm hatja át.
- Zárótétel: Melodikájában magyaros verbunkos dallam is érződik.

„V. szimfónia”

c-moll „Sors” szimfónia. Beethoven 5 évig készítette. Legközismertebb kompozíciója, szerepe lehet ebben a mű ragadványnevének is, melynek nagyon is reális alapja lehet, illetve van. A zeneszerző a következőket mondta a nyitótémára: „**Így zörget a sors az ajtón**”. Lehet azonban, hogy közismertségének titka a nyitótéma egyszerűségében, bárki által könnyen elénekelhetőségében rejlik.

Két alapeleme a dörömbölő főtéma és az induló dallam, mely a melléktémából bontakozik ki.

Jellemzői: a vonósok nagy és nyers unisonoi, fúvósok csoportos felvonulása, nagy kontrasztok (magasság, mélység)

- I. tétel: Szenvedélyes hangú, sodró lendületű zenei anyag, elementáris erő sugárzik belőle. Az unisono menetek csak fokozzák a hatást. Dinamikája szélsőséges (A sok crescendo mellett egyetlen decrescendo sem található.)
- II. tétel: **Beethovenre jellemző volt, hogy zenei ötleteit feljegyezte vázlatkönyvébe, hogy adandó alkalommal kidolgozhassa őket, kiválasztva az akkor éppen legmegfelelőbbet.** E tétel menüettdallam és indulószerű dallam variációjából tevődik össze.
- III. tétel: Érdekes tematikus rokonság mutatható ki az első tétel és a 3. tétel között. A nyitótétel ösmotívumának egyetlen jellemző hangközét, a tercet, nem ismételhette meg Beethoven a III. tételben, hiszen ez utánzás lett volna. Viszont a háromhangos, kopogó ritmust, mint ritmikai alapformát nyugodt lélekkel átörökíthette a tétel 2. témájába.
Formai felépítése: triós forma, 3 részes zenei forma.
Képlete: A B A
 főrész trió visszatérés
- IV. tétel: Harsogó diadalhymusz, a mű tetőpontja. A zárótétel közepén visszatér a scherzo néhány üteme, majd annál nagyobb az örömrivalgás.

Az V. szimfónia zenetörténeti jelentősége: **egyetlen alkotás sincs a zenetörténetben, amely ilyen tömören, ennyire mindenkire szólóan és érthetően kifejezi zenében az emberi harcot, küzdelmet, és a küzdelem eredményét, a győzelmet, a megtalált boldogságot.** És ez a győzelmi hang nemcsak az elképzelt „Sors”-sal szembeni diadalt érzékelteti, hanem annál nagyobb diadalnak, az emberi felszabadulásnak, szabadságnak, a korszak nagy társadalmi élményének ad hangot.

„VI. szimfónia”

„Pastoral” F-dúr (Alcíme: Emlékezés a vidéki életre) Beethoven egyetlen programszimfóniája. (**Pastorale = énekes vagy hangszeres zene, amely a pásztor sípját, vagy dudáját utánozza, rendszerint 6/8 vagy 12/8-as ütemben.**) Minden tételnek maga ad címet, s a „Pastorale” elnevezés is hiteles.

- I. tétel: Megérkezés a szabadba. Derűs érzelmek, vidám érzések ébredése vidékre érkezéskor.
- II. tétel: Jelenet a pataknál
- III. tétel: Falusiak vidám mulatozása
- IV. tétel: Zivatar, vihar
- V. tétel: Pásztorének vagy A pásztor dala (boldog, hálás érzelmek a vihar után).

„VII. szimfónia”

A-dúr (Mindegyik tételben a ritmikai elem a legjelentősebb.)

I. tétel: Nagyszabású lassú zenekari bevezetés, melyből a nyitótétel táncos dallama bomlik ki.

II. tétel: Allegretto: egy daltéma variációi, egyetlen görög ritmus állandó lüktetése közben.

I. tétel Scherzo: szikrázó körtánc:

Finálé: Igazi szüreti multság, melynek forgatagában a görög, magyar, szláv népi táncok ritmusa ölelkezik egymással.

„IX. szimfónia” d-moll

Beethoven művészetének legnagyobb szabású összefoglaló alkotása az európai zenetörténet egyik kimagasló, magában álló csodája. Első vázlata 1809 táján készült el, az 1820-as évektől kezdve azonban eredeti tervét Schiller „Örömódá”-jával kapcsolja össze, s megszületik a mű végleges eszmeisége: az emberiség egyesítése az öröm jegyében, a minden nyomorúságon felülemelkedő emberi szellem örök példája.

I. tétel: Ködszerű háttér, amelybe betör a főtéma óriás vonala, majd a melléktémák csoportja.

II. tétel: Scherzo, régi beethoveni démonokat szabadít fel, itt a szélsőséges hangulat és a táncos ritmus jellemzi.

III. tétel: Adagio, a búcsúról és lemondásról beszél megrendült hangon.

IV. tétel: Disszonáns, vad fanfárzenével kezdődik, majd a mély vonós hangszerek recitativója következik (mintha beszélnének, keresik az odaillő dallami befejezést, s visszaidéz az előző tételek dallamanyagából — scherzo, adagio — de egyik sem felel meg.) Végül kibontakozik a keresett és várva várt dallam, az óda dallama, melyet 30 év óta érlelt, csiszolt. Milliók éneke, s mégis a legszemélyesebb melódia. **Ezt 12 variáció követi.**

Beethoven a IX. szimfóniában alkalmazza a legnagyobb zenekari együttest: teljes vonóskar, fuvolák, ksfuvola, oboák, klarinétok, fagott, kontrafagott, 4 kürt, 2 trombita, 3 harsona, ütődobok, nagydob, triangulum, réztányér és az énekkar, valamint a szólóénekesek szerepeltetése, mely szimfonikus mű keretében egészen újszerűnek hatott.

„*Missa solennis*” vallásos, énekkari szimfónia. Muzsikája mintegy kiegészíti a IX. szimfónia mondanivalóját. Jelképesen összeköti a két művet közös témakörük. Templomi előadásra nem alkalmas, a legszabadabban értelmezett vallásos zene. (Beethoven vallásossága panteista jellegű = általános hitre hajló.) Az önmagába tekintő zeneköltő könyörög belső békéért, végső megnyugvásért.

Beethoven színpadi zenéje és nyitányai

„Fidelio”

Egyetlen operája, ún. szabadító opera, mely a XVIII. sz. második felében vált divatossá Párizsban. A témáját Bonilly (Bonié) francia író „*Leonora vagy a hitvesi szerelem*” c. darabjából vette. A szabadító operák általában aktuális politikai célzatúak voltak. A szövegírók a történet háttéréül rendszerint idegen környezetet választottak. Ez a darab is Spanyolországban játszódik, noha állítólag az eset Franciaországban valóban megtörtént.

4 nyitányt is írt operájához, amelyeket I. II. III. Leonora nyitány, illetve Fidelio nyitány címmel ismerünk. A II. és III. Leonora nyitány Wagner megfogalmazása szerint „tökéletesebben... mondja el az opera mondanivalóját, mint maga az opera.” E művek lényegében szimfonikus költemények, amelyek önmagukban is megállják a helyüket, anélkül, hogy utánuk színpadi cselekmény következne.

Még 2 nyitányát kell megemlítenünk:

1. „*Coriolan nyitány*” Collin német drámaíró alkotásához készült.
2. „*Egmont-zene*” Goethe szomorújátékának hőse ihleti. /1956/

Beethoven művészete határátkö a zenetörténetben. Egy új művésztípust személyesít meg, és ennek a változásnak nemcsak egyéni, hanem történelmi-társadalmi okai is vannak. Beethoven az európai forradalmak korában élt, és a kor viharos-lázadó szelleme egész életművének háttére. Az első nagy zeneszerző, aki függetlenül, saját műveinek kiadásából élt, és akinek művészete és egyénisége előtt az arisztokrácia is fejet hajtott. Zenéjét nem kiválasztottaknak, hanem a teljes emberiségnek írta, és mivel a nagyközönség ezt az üzenetet meg is értette, a zene Beethoven művein keresztül lett első ízben közügy, kulturális közkinccs.

m L. van Beethoven

1. Sok szép or-szág - ba lak - tam én,
 2. Így é - he-sen nem bú - csú-zom, a - vec que la mar - mot - te * De Egy

en - ni min - dig kap - tam én,
 jót - e - szem és jót i - szom, a - vec que la mar - mot - te... a -

vec que si, a - vec que la, ** a - vec que la mar - mot - te, a -

vec que si, a - vec que la, a - vec que la mar - mot - te.

Allegro assai

L. van Beethoven

f

Lán - golj fel a lel - künk - ben szép é - gi szik - ra, szent ö - röm,

Térj be hoz - zánk drá - ga ven - dég, tün - dö - kölj ránk fény - ö - zön!

E - gye - sí - ted szel - le - med - del, mit zord er - kölcs szét - sza - kít, test -

- vér lé - szen min - den em - ber, mer - re leng - nek szár - nya - id.